Komisja Europejska

Badanie jakościowe Eurobarometr

OBIETNICA UE

Streszczenie – wersja polska

Rzym, 12 września 2014 r.

Niniejsze streszczenie dostępne jest w języku duńskim, angielskim, fińskim, francuskim, niemieckim, włoskim, polskim, portugalskim oraz szwedzkim.

Niniejsze badanie wykonano na zamówienie Dyrekcji Generalnej
ds. Komunikacji Komisji Europejskiej.

Poglądy przedstawione w niniejszym dokumencie nie prezentują stanowiska Komisji Europejskiej.
Interpretacje i opinie w nim zawarte są wyłącznie dziełem autorów.

Badanie jakościowe Eurobarometr – TNS Qual+

Eurobarometer

Wprowadzenie

Cele

- Projekt p.t. „Obietnica UE” ma na celu określenie wizji przyszłości UE na podstawie odpowiedzi na trzy pytania:
    - Jak dużej jedności oczekują obywatele i w jakich dziedzinach powinno dochodzić do bliższej integracji?
    - Co mogłoby doprowadzić do większej demokratyzacji UE i jak można skuteczniej rozliczać unijnych polityków z podejmowanych przez nich decyzji?
    - Jak wygląda właściwa równowaga pomiędzy odpowiedzialnością a solidarnością?
- W szerokim ujęciu niniejsze badanie ma na celu lepsze zrozumienie tego, jak ludzie postrzegają UE i czym jest dla nich idea wspólnej Europy, w szczególności w kontekście skutków kryzysu gospodarczego i finansowego.
- Badanie przeprowadziła firma TNS Qual+, na zamówienie Dyrekcji Generalnej ds. Komunikacji Komisji Europejskiej, w okresie od 30 czerwca do 11 lipca 2014 roku w sześciu państwach członkowskich UE: Włoszech, Niemczech, Danii, Portugalii, Finlandii i Polsce. Kraje te wybrano tak, by reprezentowały różne etapy rozwoju UE oraz szeroką rozpiętość geograficzną.
- Niniejszy dokument stanowi podsumowanie najważniejszych wniosków. Pełne sprawozdanie jest dostępne w Internecie pod adresem:

  http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/quali/ql_promise_eu_en.pdf

Metodologia

- Prace terenowe polegały na organizacji serii spotkań grup fokusowych złożonych z przedstawicieli ogółu społeczeństwa. Uzupełniono je wywiadami pogłębionymi z ekspertami w dziedzinie spraw europejskich ze świata mediów, biznesu oraz kultury z sześciu uczestniczących państw członkowskich.
- W każdym kraju zorganizowano sześć grup fokusowych. Spotkanie każdej z nich trwało około dwóch godzin. Uczestników grup fokusowych podzielono ze względu na wiek (do 35 lat i powyżej 35 lat) oraz postawy wobec UE. Były dwie grupy prounijne, dwie neutralne i dwie złożone z eurosceptyków w każdym kraju i w każdej kategorii wiekowej. Należy jednak podkreślić, że tego rodzaju grupy fokusowe nigdy nie są statystycznie reprezentatywne.

Najważniejsze wnioski

Obietnica UE

- Osoby o nastawieniu prounijnym lub neutralnym wskazywały, że **bycie Europejczykiem to o wiele więcej niż tylko określenie pochodzenia geograficznego**, w odróżnieniu od eurosceptyków, których wielu postrzegało to pojęcie w kategoriach czysto geograficznych. Wśród najczęstszych cech, które uczestnicy kojarzyli z europejskością, wymieniano następujące:
    - Tolerancja
    - Pokój
    - Różnorodność
    - Wspólna historia
    - Swoboda przemieszczania się i zlikwidowanie granic
    - Demokracja
    - Jednolita waluta
    - Wspólne wartości
    - Wyższy poziom życia
    - Poszanowanie praw człowieka
- Większość badanych **identyfikowała się najpierw ze swoją narodowością, a dopiero później deklarowała, że czuje się Europejczykami**. Jednak młodsi uczestnicy – częściej studiujący za granicą, podróżujący do innych krajów i nie pamiętający czasów sprzed UE oraz waluty euro – postrzegani byli ogólnie jako ci, którzy **w przyszłości** będą się określać **jako Europejczycy**.
- Na pytania o **historię Europy** wielu uczestników badania odpowiadało z perspektywy historycznej, zaczynając od starożytnej Grecji jako podstawy demokracji, a następnie przechodząc do Cesarstwa Rzymskiego i wojen światowych. Uczestnicy wskazywali także na **ostatni zwrot w tej historii,** kiedy to zamiast pokoju zapanował kryzys gospodarczy.
- **Kolejny rozdział w historii Europy** badani postrzegali w kategoriach kontynentu, na którym narody próbują żyć w pokojowej wspólnocie i współpracować gospodarczo, bez konieczności rezygnowania w zbyt dużym stopniu z własnej tożsamości, różnorodności oraz interesów krajowych.
- Panowało także przekonanie, zwłaszcza wśród uczestników z Polski i Portugalii, że historię Europy **piszą najsilniejsze gospodarczo kraje europejskie**. Wielu mieszkańców wymienionych państw twierdziło, że na skutek nierówności gospodarczych nie wszystkie państwa członkowskie będą mogły na równi współdecydować o przyszłości UE.

Jedność i integracja

- Badani wymienili następujące **pozytywne aspekty członkostwa w UE**:
    - Większa stabilność gospodarcza, wzrost gospodarczy i korzyści dla gospodarki
    - Wolny rynek
    - Swoboda podróżowania
    - Wspólna waluta
    - Efekt ochronny, jaki zapewnia członkostwo w UE
    - Możliwość konkurowania w ramach globalnej gospodarki
    - Większa integracja i wymiany międzykulturowe, np. Erasmus
    - Fundusze UE

- **Negatywne aspekty członkostwa w UE** zdaniem badanych były następujące:
    - Zbyt liczne przepisy, z powodu których UE postrzegano jako organizację nieskuteczną i ingerującą w sprawy, które powinny pozostać w gestii władz krajowych.
    - Niemożność ograniczenia importu z państw UE, które produkują towary niskiej jakości, co prowadzi do napływu produktów gorszej jakości do danego kraju.
    - Obawy – powszechne zwłaszcza wśród eurosceptyków - że otwarte granice doprowadzą do sytuacji, gdy obywatele innych państw członkowskich będą przyjeżdżać i zabierać miejsca pracy lub nadużywać wysokich świadczeń socjalnych bez zamiaru przyczyniania się do rozwoju miejscowego społeczeństwa.
- Większość uczestników badania była zdania, że **korzyści jakie niesie UE przeważają nad aspektami negatywnymi**.
- Wielu badanych dostrzegało **obszary, w których bliższa współpraca byłaby korzystna,** choć eurosceptycy zazwyczaj nie popierali ściślejszego współdziałania pomiędzy państwami członkowskimi. Najczęściej wymieniane dziedziny w tym względzie to:
    - Radzenie sobie z problemem międzynarodowych uchodźców i imigrantów
    - Współpraca gospodarcza
    - Wzmocnienie wspólnego systemu bankowego UE oraz nadzoru finansowego
    - Wspólny rynek pracy z unijnym systemem mediacji
- Koncepcja **wspólnej armii UE** spotkała się z mieszanym odbiorem.
- W żadnym z krajów uczestnicy nie wyrazili entuzjazmu dla **wspólnego unijnego systemu podatkowego**.
- Z powszechną **dezaprobatą wyrażano się na temat dalszego rozszerzania UE** w przyszłości. Zdaniem większości uczestników „wielka Unia Europejska” przyniosłaby co prawda korzyści w postaci poprawy bezpieczeństwa, jednakże ich zdaniem dalsze poszerzanie UE byłoby niepożądane i dodatkowo utrudniałoby zdefiniowanie europejskiej tożsamości.

Odpowiedzialność i solidarność

- Opinie badanych różniły się co do tego, czy **członkostwo ich krajów w UE pomogło im w radzeniu sobie z kryzysem finansowym**.
- Idea **solidarności także wzbudzała mieszane reakcje**, zwłaszcza w kontekście pomocy finansowej oraz tego, czy UE powinna pomagać państwom członkowskim borykającym się z trudnościami finansowymi.
- Uczestnicy badania z Portugalii, Polski i Włoch byli zdania, że należy pomagać krajom przeżywającym trudności, **ponieważ jest to kwestia zasad**, a solidarność pomiędzy państwami członkowskimi jest jedną z kluczowych wartości w UE.
- Pogląd ten podzielała część Duńczyków o nastawieniu prounijnym i neutralnym, jednak większość uczestników z Danii i Finlandii odpowiadała, że **ich kraj nie powinien ponosić odpowiedzialności za inne państwa** ani być zmuszanym do pomagania innym.

- Podobne poglądy wyrażali także badani z Niemiec, choć byli w tym kraju także uczestnicy, którzy popierali pomoc finansową, podkreślając przy tym zawsze, że **pomoc ta powinna być udzielana pod pewnymi warunkami**.

UE a demokracja

- Większość uczestników badania głosowała w wyborach europejskich. W przeważającej liczbie krajów osoby te postanowiły pójść do urn, ponieważ wierzyły, że **w demokracji należy uczestniczyć w wyborach**.
- **W większości nie czuli się jednak oni wystarczająco dobrze poinformowani o wyborach**, Parlamencie Europejskim czy też różnych partiach politycznych. Panowało zatem zgodne odczucie, że można było przekazywać społeczeństwu więcej informacji na te tematy.
- Badani, którzy czuli się dobrze poinformowani o wyborach, sami odnajdywali informacje w **Internecie**.
- Pomimo iż większość nie słyszała przedtem ani o **„dialogach z obywatelami”** ani o **„europejskiej inicjatywie obywatelskiej”**, obie koncepcje spotkały się z dobrym przyjęciem wśród ogółu uczestników.
- Inne **sugestie na temat tego, jak UE mogłaby lepiej komunikować się z obywatelami** były następujące:
    - Stworzenie platformy, za pomocą której obywatele mogliby przekazywać swoje opinie na różne tematy
    - Organizowanie różnych inicjatyw, takich jak referenda
    - Uczestnictwo w badaniach/głosowaniach w sieci

Rola mediów

- **Obywatele pozyskują informacje o UE z różnych źródeł**. Najczęściej czerpią je z mediów, Internetu oraz dyskusji z przyjaciółmi.
- W większości państw ludzie mają wątpliwości co do niezależności i bezstronności przekazu medialnego na temat UE. Dało się zauważyć ogólne odczucie w większości grup, jakoby **media miały tendencję do przedstawiania UE w negatywnym świetle**.
- Wśród badanych nie było zgodności, co do tego, czy jest różnica pomiędzy wizerunkiem Europy przedstawianym przez **nadawców publicznych** a komercyjne spółki medialne.
- Badani deklarowali chęć oglądania:
    - Większej liczby materiałów o UE dotyczących kwestii, które mają znaczący wpływ na codzienne życie obywateli, jak na przykład oświata i bezrobocie.
    - Informacji na temat tego, jaka jest struktura UE i co osiągnęła.
    - Wiadomości o tym, jak obywatele mogą się udzielać w UE.
    - Większej liczby materiałów, które rozliczają UE z odpowiedzialności za jej działania.
- Informacje muszą być przekazywane w **sposób przystępny i łatwy do zrozumienia**.

Podsumowanie wyników dla poszczególnych krajów

Włochy

- Dla wielu włoskich uczestników **istotą UE jest myślenie w kategoriach wykraczających poza granice krajowe, a także bezpieczeństwo finansowe poprzez jedność oraz ochrona ludzkich wartości**. Eurosceptycy za to chętniej opisywali UE jako rozproszony zbiór różnych kultur, gospodarek i języków. Ogólnie rzecz biorąc, badani wskazywali na to, iż tożsamość europejska nie jest jeszcze w pełni ukształtowana i nie jest ona powszechnie odczuwana, choć dla przyszłych pokoleń identyfikacja z nią będzie automatyczna. Włochy to jedyny kraj, w którym badani opowiedzieli się za **unijną armią**, widząc w niej przede wszystkim sposób na zmniejszenie krajowych wydatków na obronę. Z dużym poparciem we wszystkich krajach spotkała się natomiast idea szerszej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa.
- Szansom, jakie stworzyła wolność przemieszczania się i handlu przeciwstawiano negatywne aspekty polityki monetarnej postrzeganej jako mało elastyczna. Wskazywano, iż ta szczególnie niekorzystna dla Włoch polityka miała bezpośredni wpływ na jakość życia w tym kraju. Ogólnie rzecz biorąc Włosi życzyliby sobie **w przyszłości Europy bardziej elastycznej**, zwłaszcza jeśli chodzi o politykę monetarną. Jednak żadna z grup nie opowiedziała się za opuszczeniem strefy euro – uczestnicy neutralni i proeuropejscy postrzegali pozostanie w Europie jako szansę na przyszłość, a eurosceptycy twierdzili, że niemożliwe jest jej opuszczenie.
- Badani uznali, że **środowisko gospodarcze** w UE stanowi największe wyzwanie dla przyszłości Europy. Pomimo iż UE pierwotnie powstała w celu wzmacniania więzi gospodarczych, zdaniem uczestników, poszczególne państwa członkowskie oddalają się od siebie gospodarczo, a istniejące **nierówności przeszkadzają UE w pełnym wykorzystaniu potencjału, który** posiada jako unia równorzędnych partnerów.

Niemcy

- Większość badanych z **Niemiec uznała, że bycie Europejczykiem jest wartością pozytywną.** Różnorodność była postrzegana jako potencjalna bariera pomiędzy krajami, ale jednocześnie sposób wzajemnego wzbogacania się. Niemieccy uczestnicy badania kojarzyli Europę z **wysokimi standardami i jakością życia, większym bezpieczeństwem i takimi wartościami jak demokracja, pokój oraz państwo opiekuńcze**.
- **Niemieccy badani spoglądali na historię Europy w kategoriach sukcesu**. Podkreślali, że są **dumni** z europejskiej historii opartej na odkryciach naukowych i ciągłym rozwoju. Młodsi badani z Niemiec chętniej popierali bliższą integrację, choć powszechnym poparciem cieszyła się również bliższa współpraca w zakresie nadzoru bankowego i spraw społeczno-gospodarczych. Badani wyrażali także poparcie dla wspólnego podejścia do problemu uchodźców.

- Jednakże na skutek kryzysu gospodarczego i finansowego badani wyraźniej dostrzegali różnice pomiędzy państwami UE. Szczególnym zjawiskiem odnotowanym w Niemczech była **frustracja związana z tym, że kraj ten postrzegany jest jako wspierający finansowo państwa członkowskie borykające się z trudnościami finansowymi**. Podobnie jak w Danii i Finlandii, solidarność definiowano jako „pomaganie ludziom tak, by mogli poradzić sobie sami”, a nie czyste wsparcie finansowe. Uczestnicy badania z Niemiec czuli się silnie związani z UE, aczkolwiek wyrażali także **pragnienie większej przejrzystości i lepszego przepływu informacji**, by wzmocnić demokratyczne oblicze Unii.

Dania

- Duńscy uczestnicy chętnie łączyli bycie Europejczykiem z takimi wartościami jak **wolność i demokracja**, a samą UE kojarzyli raczej z biurokracją i brakiem przejrzystości. **Tylko nieliczni Duńczycy twierdzili, że czują się Europejczykami** lub deklarowali, iż mogliby w przyszłości tak się określać.
- Pomimo iż większość głosowała w wyborach europejskich, **wielu uczestników badania wyrażało niezadowolenie z demokracji w UE**, twierdząc, że Parlament Europejski nie ma wystarczającej władzy w porównaniu z Komisją. Jednocześnie wielu uznawało, że debaty toczone w trakcie kampanii do tych wyborów w Danii pokazały bardziej konstruktywne i mniej konfrontacyjne podejście niż w czasie poprzednich wyborów. Zdaniem badanych jest to zapowiedź bardziej dojrzałej relacji ich kraju z UE w przyszłości.
- Większość badanych osób uważała, że członkostwo w UE przyczyniło się do stabilności gospodarczej w Danii. Jednak twierdzili także, że solidarność gospodarcza budzi zastrzeżenia i prowadzi **do wyraźnych podziałów pomiędzy północą a południem Europy**. Zdaniem badanych, wsparcie finansowe dla państw członkowskich borykających się z trudnościami powinno być uwarunkowane odpowiedzialnymi zachowaniami. Uczestnicy wyrażali przekonanie, że **tego rodzaju pomoc nie stanowi rozwiązania w przypadku problemów strukturalnych lub bezmyślnych zachowań finansowych** w tych państwach członkowskich.

Portugalia

- Mieszkańcy Portugalii uczestniczący w tym badaniu kojarzyli bycie Europejczykiem ze wspólnymi wartościami oraz konkretnymi korzyściami, takimi jak swobodny przepływ osób oraz możliwość pracy i podróżowania do innych państw członkowskich. Wśród Portugalczyków, bardziej niż gdzie indziej, panowało przekonanie, że **największą przeszkodą w postrzeganiu siebie jako Europejczyków są olbrzymie różnice pomiędzy państwami członkowskimi**, które pogłębiły się jeszcze bardziej na skutek kryzysu gospodarczego i finansowego.
- Prawie wszyscy badani uznali, **że dla Portugalii lepiej jest być w Unii Europejskiej**. Wynika to z takich zalet członkostwa jak mobilność oraz dostęp do funduszy unijnych, co doprowadziło do znaczącej poprawy w zakresie infrastruktury i transportu, energii oraz kanalizacji. Jednakże według tej grupy badanych najbardziej negatywnym aspektem są **widoczne nierówności pomiędzy państwami członkowskimi,** pod względem zarówno siły gospodarczej jak i wpływu w UE. Żywili oni silne przekonanie, że solidarność jest podstawową zasadą UE. Sądzili też, że **państwom członkowskim borykającym się z trudnościami finansowymi należy bezwzględnie pomagać**. Z drugiej jednak strony, panowało poczucie, że wsparcie finansowe powinno być starannie dobierane do konkretnych potrzeb danego państwa i jego możliwości spłacania zadłużenia.
- W kontekście wyborów europejskich część badanych wyrażała obawy, iż Parlament Europejski może mieć **trudności ze skutecznym podejmowaniem decyzji** we współpracy z państwami członkowskimi ze względu na większą liczbę europosłów z partii, które deklarują eurosceptycyzm.

Finlandia

- Badani z Finlandii **deklarowali silne przywiązanie do swojej tożsamości narodowej**. Byli też dość sceptyczni wobec tego, czy w przyszłości będzie istniała wspólna tożsamość europejska. Jednak dostrzegali także pozytywne aspekty bycia Europejczykami oraz UE, którą wielu z nich postrzegało w kategoriach zjednoczenia i współpracy. Swoboda podróżowania i handlu oraz wspólna waluta to, zdaniem tych uczestników badania, elementy poprawiające i ułatwiające życie.
- Badani krytykowali jednak **dość powszechnie wsparcie finansowe udzielane państwom najmocniej dotkniętym kryzysem gospodarczym i finansowym**. Uznali oni mianowicie, że działania te nie służą produktywności i pogłębiają problem, nie usuwając zasadniczych przyczyn złej sytuacji. Badani opowiadali się za innymi formami pomocy, takimi jak konsultacje i inwestycje. Opinie na temat tego, co kryzys oznacza dla przyszłości UE, okazały się podzielone. Nie było też zgodności co do tego, czy w dłuższym okresie będzie on miał wpływ na ogólną historię Europy.
- Badani zdawali się być ogólnie zgodni co do tego, że w większości spraw państwa członkowskie współpracują ze sobą wystarczająco dobrze. Jednak wskazywali również, że **korzystna mogłaby być bliższa współpraca w zakresie obronności i bezpieczeństwa** (choć nie wyrażali poparcia dla wspólnej armii UE). Odnotowano też pewne poparcie dla bliższej współpracy na szczeblu UE w takich dziedzinach jak przepisy finansowe i podatkowe.

Polska

- Polscy uczestnicy łączyli co prawda poczucie europejskości ze wspólnymi (głównie chrześcijańskimi) wartościami i innymi ideałami takimi jak wolność, sprawiedliwość, demokracja oraz tolerancja, chętniej podkreślali jednak aspekty pragmatyczne, takie jak swoboda przemieszczania się i dostęp do rynku pracy lub edukacji w innych państwach członkowskich. Wymiar geograficzny, a mianowicie przynależność do kontynentu europejskiego, był także ważniejszy dla uczestników z Polski niż z innych państw. Badani z tego kraju szczególnie pozytywnie wypowiadali się o **międzynarodowej wiarygodności, którą ich państwo zyskało poprzez członkostwo w UE**. Byli także ogólnie zwolennikami dalszego rozszerzania Unii, pomimo iż mieli pewne zastrzeżenia dotyczące skutków finansowych i potencjalnego wzrostu migracji.
- **Dla młodszych Polaków bycie Europejczykiem to sposób myślenia**, postawa, która wykracza poza granice państwowe i odnosi się do poczucia wspólnoty z innymi obywatelami Europy. Solidarność i pomaganie innym państwom członkowskim w trudnej sytuacji to zdaniem badanych z tej grupy jeden z fundamentów przynależności do UE. Wśród badanych panowało jednak przekonanie, że głos Polski nie liczy się na równi z opiniami innych państw w UE i że **historię Europy tworzą głównie największe potęgi gospodarcze** – Niemcy, Francja i Zjednoczone Królestwo.
- Uczestnicy badania wyrażali **ambiwalentny stosunek do funduszy unijnych**, odzwierciedlający ogólne odczucie, jakoby Polska przestawała być beneficjentem, a zaczynała być płatnikiem. Choć badani dobrze rozumieli korzyści z finansowania unijnego – wielu uświadamiało sobie wymierne zyski dla rolników, przedsiębiorców i całego kraju – brak przejrzystości w przyznawaniu pomocy wzbudzał kontrowersje.